

Jac. P. Thijsse als leraar

Aan mijn jaren op de Gemeentelijke Kweekschool te Amsterdam denk ik graag terug; met grote waardering voor wat de docenten ons aan kennis bijbrachten en met dankbaarheid voor de vriendschap, die er tussen de leerlingen groeide.

Bij de viering van het 75-jarig bestaan was ik in de gelegenheid veel daarvan mee te maken. Daar behoorden ook een paar bezoeken aan de oude school toe: het bezichtigen van de werkstukken van de leerlingen, het nog eens plaatsnemen in een oude klas en het ontvangen van een les. Het viel me daarbij op, dat de sfeer in de school veranderd was gedurende de halve eeuw, die verlopen was, sinds ik de school bezocht. (Van 1903 tot 1907.) De sfeer was er in mijn tijd in het algemeen plechtiger, stroever. Nu waren leraren en leerlingen veel dichter bij elkaar gekomen; voor beide partijen een veel prettiger verhouding.

Het kwam mij voor de geest hoe bij Thijsse als onze leraar indertijd de sfeer reeds zo plezierig was en hoe heerlijk ik het vond dat, bij het grote respect dat wij voor hem voelden, er een warmer contact was, als met een vriend. Mijn liefde voor de natuur is door Thijsse verdiept en veel van wat hij ons vertelde, komt telkens bij mij boven.

In onze tijd werd ons de waarde van „aanschouwelijk onderwijs” ingeprent. Nu, „aanschouwelijk onderwijs” dat gaf Thijsse! In de schooltuin, die hij al gauw bij de school liet aanleggen en ... op de prachtige excursies, die hij met ons hield. Als hoogtepunten denk ik aan het gezang van de nachtegaal, dat hij ons liet horen en aan ons bezoek aan een zandkuil op de hei in het Gooi, waar hij een mierenleeuw aan het werk wist en wij dat ook inderdaad zelf zagen. Hoe scherp hij altijd oplette! Hij woonde in Bloemendaal en reisde per trein. Op een keer zei hij tegen ons: „Er groeit weidegeranium aan de Spaarndammerdijk even voorbij Sloterdijk, daar waar de dijk dicht bij de spoorlijn komt”. Zo gauw ik kon ging ik er heen (er stonden massa's van die prachtige blauwe bloemen, zodat het verbod

bloemen te plukken op plaatsen, waar die schaars waren, niet gold) en kwam met een beeldig veldboeket thuis.

En mag ik tot slot vertellen, dat hij ons mee liet leven met een zomeravond in de duinen, waar hij talloze knoppen van de teunisbloem zich zag ontplooiën? Als je daar rustig in het duin de dikke knoppen observeerde, hoorde je een flauwe zucht, en daar gingen de blaadjes zich bewegen.

Het was mij niet gegeven zo'n zomeravond in het duin te beleven. Maar deze zomer in de tuin van mijn dochter in Dordrecht, 's avonds bij een verwilderd plekje vol teunisbloemen, ja hoor, daar beleefde ik dat prachtige natuurgebeuren en ik hoorde het Thijsse weer zeggen: „Een flauwe zucht en de blaadjes gaan bewegen”.

Mevrouw C. Drees-Hent

Als leraar aan de Amsterdamse Gemeentelijke Kweekschool voor onderwijzers wel te verstaan. Ik was daar in mei 1901 als leerling geaccepteerd en na een jaar les gehad te hebben van H. Heukels kregen we (kreeg ik) Thijsse als leraar in de Kennis der Natuur.

Veel was in die dagen anders dan nu. Alleen al dat rare schooljaar van mei tot mei deed vreemd aan. Maar vooral de verhouding leraar—leerling leek niet op wat men daar tegenwoordig onder verstaat. In handel en wandel was het voor de leraar steeds „afstand bewaren” geblazen. Daar hield hij zich aan. Zelfs de zwakke broeder wat de orde betreft, demonstreerde buiten de gevaarlijke klassesituaties in de gangen en op straat een stijve vormelijkheid. Geklede jas, jacquet, althans een donker pak, een enkele maal zelfs een „hoge zijje” waren de uiterlijke kentekenen van plechtstatige hoogheid, waarin de leraar ten opzichte van de leerling gezeten was. Wat het handhaven van de orde betreft konden sommige leraren een ijzige hautainiteit aan de dag leggen.

Ik herinner me de bejaarde en grijs behaarde Dr. X, die op een onschuldig mopje reageerde door met zijn enigermate geaffecteerde stem te zeggen: „Aerdige jongen. Grappige jongen. — Pègina!” Dat betekende een pagina als strafwerk uit je wiskundeboek overschrijven.

Kortom, de hele kweekschool sfeer werd gekenmerkt door een terugdringen van onze jeugdige, maar niet in het kader passende zucht naar activiteiten. Braken deze zich bij enkele zwakke broeders onder de leraren nog wel eens baan, dan volgde onverbiddelijk de straf op de zonde. „Naar de directeur”, luidde het bevel en deze had de gewoonte de zondaar naast de deur van zijn kamer te zetten gedurende de „vrije tien minuten”. Waarschijnlijk was dit bedoeld als het openlijk te kijk stellen aan een soort schandpaal met de naïeve gedachte, dat zulks afschrikwekkend zou werken op de andere leerlingen. Als de bel luidde voor het einde van de pauze trokken leraren en leerlingen naar de verschillende lokalen, waar de wetenschap verder bedreven zou worden. Van de kwekelingen ging dan wel een — zij het niet openlijk getoonde — golf van sympathie naar de delinquent uit, maar de leraren keken afkeurend en ze wendden de geleerde hoofden af.

Toen werd Thijsse leraar aan de Kweekschool en daarmee brak de zon door de mistige sfeer der vormelijkheid. Als je op een schooldag het

zoveelste uur „Thijssse had”, dan was je dag goed, dan kon je de kracht opbrengen een aantal vervelende uren op de koop toe te nemen. Want Thijssse's lessen waren steeds een intense vreugde.

Wat was dan wel het geheim van het succes van Thijssse als leraar? Wel, ik geloof in de eerste plaats dat hij zich niet als „docent” uitdoste. Hij deed gewoon menselijk, hij scheen meer een der onzen, dan de alwetende leraar. Hij lachte (en graag) met ons, hij apprecieerde onze grapjes en reageerde er op met een eigen mopje. Toen ik eens als „geharnischter Mann” bij de directeurskamer fungeerde en de hele stoet leraren mij gepasseerd was, kwam Thijssse als laatste snel uit de docentenkamer. Maar niet zo snel of hij vond tijd om tussen snor en baard mij toe te voegen: „Zo, ben je weer es tegen de lamp gelopen?” Zie, daar ging je hart van open.

Een tweede oorzaak van zijn populariteit schijnt me gelegen in de wijze, waarop hij zijn vak bracht. Hij doceerde, hij leraarde niet, maar hij wist de belangstelling wakker te roepen en liet je daardoor de dingen beleven. Wij *voelden*, dat de vogels, de planten, de torren, de vlinders zijn vrienden waren, van wie hij hield. Dat drong hij ons niet op en juist daarom waarschijnlijk namen we die liefde voor de levende natuur over. Wij bemerkten daarbij drommels goed hoeveel hij van zijn stof afwist. Het is ons nimmer gelukt een plantje mede te brengen, dat hij niet direct thuis kon brengen. Door zijn eenvoudige, klare, veelal humoristische manier van lesgeven, wist hij ons het beste te geven wat een leraar geven kan: liefde voor zijn vak, liefde voor de natuur.

Ondanks zijn uitzonderlijk losse en afwijkende houding van het gangbare zagen we hoog tegen hem op.

Hoeveel woensdag- en zaterdagmiddagen zwierf ik niet langs de Zuiderzee, de Amstel, het Gein. Toen Thijssse bemerkte, dat ik geen botaniseertrommel betalen kon, kreeg ik er van hem een in bruikleen, een reusachtig exemplaar. Mijn geluk werd volkomen, toen hij daar nog aan toevoegde een heel dikke wandelstok, waarin op listige wijze een schep- of vlindernetje verborgen zat. (Deze echter met de beperkende bepaling, dat ik er niet mee in de Kalverstraat flaneren ging.)

Merkwaardig hoe ik nu nog, na meer dan een halve eeuw, mezelf zie als aankomende jonge man met een plantenbus als een kanon op de rug en een wandelknuppel in de hand, dwalend langs de polderwegen of door de weiden of soppend in het moerasje bij Zomerlust aan de Zuiderzeedijk. Nog kan ik de stemming navoelen van zon, wind en wolken, van water, riet en vogels, van erica's, dovenetels en boterbloemen. Of liggend in het gras met Door het Rietland, In sloot en plas en met De Kleine Johannes. Wat een voorrecht om dergelijke momenten zo intens te mogen beleven. Dit — en hier komt de opvoeder voor de dag — was ook het werk van Thijssse. Daar ben ik hem nog dankbaar voor.

De macht van de werkelijke opvoeder reikt verder dan het moment. Toen ik na mijn 10-jarige arbeid in de lagere school (waarin ik heel wat geheimans- en getijssed heb) me aan de muziek verslingerde en na weer een paar decennia later me, gedesillusioneerd, afvroeg waarom het in Nederland met de muziek voor de grote massa toch zo treurig gesteld was, toen zag ik als een lichtend voorbeeld het werk van Heimans en Thijssse weer voor me. Thijssse had me de levende natuur doen beleven.

Zo moest ook de muziek vanuit de levende muziek benaderd worden. Niet grootdoenerig met een stroom van theoretische geleerdheid, maar eenvoudig beginnend bij het begin. Maar met een volle overgave, met liefde. Niet als de hogepriester der kunst in zijn witgouden gewaad, maar als de eenvoudige arbeider in zijn werkkleed. Zoals Jac. P. Thijssen met zijn kijker, potlood en schetsboek. Het opmerkelijke is, dat deze aanpak niet leidt tot een oppervlakkige en min of meer waardeloze popularisering. Hoewel het stukje levensgeluk, dat het beleven van schoonheid meebrengt, op zichzelf al van uitzonderlijke waarde is, wordt de weg naar de wetenschap er geenszins door verstoord. Ook dit heeft het leven van Jac. P. Thijssen bewezen: de Universiteit van Amsterdam keurde hem een eredoctoraat waardig.

Willem Gehrels

Gele lis in een schetsboek van Jac. P. Thijssen

